

ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΤΟΥ ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΟΥ

ἰς τὸ ἡμερολόγιον τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος τοῦ π. ἔτους, ἐδημοσιεύθη ἡ ἱστορική μου μελέτη περὶ τῆς Κρητικῆς ἀποστασίας τοῦ 1363. Εἰς ταύτην ἀναφέρονται πλείστοι ὅσοι τοπωνυμῖαι τῆς Κρήτης, αἵτινες ὅμως ἐστρεβλώθησαν εἰς τὸ Βενετικὸν χειρόγραφον.

Ὁ ἀείμνηστος Ξανθουδίδης, ἔχων ὑπ' ὄψει του, μέλλουσαν δημοσιεύειν τοῦ χειρογράφου εἰς τὸ πρωτότυπον, ἔσχε τὴν εὐμενῇ πρωτοβουλίαν, νὰ μοὶ φανῇ χρήσιμος διορθῶν τὰς ἐστρεβλωμένας καὶ ἐσφαλμένας τοπωνυμίας. Τὰς διορθώσεις ταύτας μετὰ τῆς ἐπιστολῆς του δημοσιεύω εἰς τὸ ἡμερολόγιον τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος τοῦ παρόντος ἔτους, ἐν τῇ πεποιθήσει ὅτι ἐπιτελῶ ἔργον εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν ἐκλιπόντα σοφὸν ἄνδρα, ὅστις τοσοῦτον συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν μελετῶν τῆς Κρητικῆς ἱστορίας, φιλολογίας, ἀρχαιολογίας καὶ λαογραφίας.

Ἐν Ἡρακλείῳ 7 Ἰανουαρίου 1928.

Σ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ

Ἀξιότιμε Φίλε καὶ συνάδελφε,

Χθὲς ἔλαβα τὴν διεξοδικήν σας ἐπιστολὴν καὶ τὴν μελέτην περὶ τῆς ἀποστασίας τοῦ 1363, καὶ σπεύδω νὰ σᾶς εὐχαριστήσω ἀπὸ

καρδίας διὰ τὴν εὐγενῆ σας προθυμίαν νὰ μὲ βοηθήσητε εἰς τὸ πρόβλημα τῆς λεγομένης ἐπαναστάσεως τοῦ Καντανολέου. Εἶναι ἀληθῶς περιέργον νὰ μὴν γίνεταί οὐδεις λόγος περὶ τοῦ προσώπου αὐτοῦ εἰς τὰς πολλὰς καὶ διεξοδικὰς ἐκθέσεις τῶν Δουκῶν, Ρεκτώρων, Προνοητῶν, πού ἐστάλησαν ἐκ Κρήτης ἀκριβῶς κατὰ τὰ ἔτη αὐτὰ (1570 - 1579) καὶ ἀναφέρουν τόσας λεπτομερείας, μόνον δὲ τὸ ἄλλως ἀδέσποτον καὶ ὑποπτον χρονικὸν τοῦ Τρίνα νὰ ἀναγράφη τὸ ἐπεισόδιον αὐτὸ τῶν Κρητικῶν γάμων καὶ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Καντανολέων. Αἱ πηγαὶ τὰς ὁποίας μὲ τόσῃ ἀκριβείᾳ μοῦ ὑποδεικνύετε, πρὸς ἐξέτασιν, πιθανὸν νὰ διαλευκάνουν τὸ ζήτημα αὐτό, ἀλλὰ πῶς καὶ ὑπο τίνος θὰ γίνῃ αὕτη ἡ ἐργασία, ἀφ' οὗ σεῖς ἐφύγατε ἀπὸ τὴν Βενετίαν; δὲν βλέπω δὲ τὸν τρόπον νὰ ὑπάγῃ συντόμως κανεὶς ἄλλος. Δὲν μοῦ ὑπολείπεται παρὰ νὰ γράψω καὶ πάλιν τοῦ κ. Gerola νὰ ἀναθέσῃ αὐτὸς εἰς κανέν ἁρμόδιον πρόσωπον νὰ κάμῃ τὴν ἔρευναν αὐτὴν ἐπ' ἀμοιβῇ. Ἄς ἴδωμεν. Τὴν καλὴν σας μελέτην εἰς τὸ Ἡμερολογ. τῆς Μεγ. Ἑλλάδος εἶχον ἀναγνώσῃ πρὸ ἑβδομάδων, ἀφ' οὗ λαμβάνω τὸ βιβλίον αὐτό. Εἶχα ὑπ' ὄψει μου καὶ τὸ ἀτυχῶς πολὺ λανθασμένον καὶ ἐλλιπὲς Βενετικὸν κείμενον, πού εἶχατε στείλῃ εἰς τὸν κ. Παπαδάκην, καὶ προσεπάθησα νὰ ἐξακριβώσω καὶ διορθώσω τοῦλάχιστον μερικὰς τοπωνυμίας, τελείως ἐστρεβλωμένας εἰς τὸ κείμενον, τὰς ὁποίας σεῖς φησικὰ δὲν ἦτο εὐκόλον νὰ ἀναγνωρίσετε μὲ τὰ χάλια πού εὐρίσκονται εἰς τὸ Βενετικὸν χειρόγραφον.

Σὰς τὰς σημειώων λοιπὸν κατωτέρω διὰ νὰ σὰς χρησιμεύσωσι ὅταν, ὅπως λέγετε, ἐκδώσητε καὶ τὸ Βενετικὸν πρωτότυπον. Παραπέμπω εἰς τὰς σελίδας τοῦ ἄρθρου σας.

Σελ. 264. Τὰ κάστρα Στρόμπολη, Κίσαμον κ.τ.λ.

Γράφεται Stimpoli (= Στὴν Πόλη) εἶναι ἡ σημερινὴ Ἀργυρούπολις (ἀρχ. Λάππα) ἡ ὁποία ἐπὶ Βενετοκρατίας καὶ κατόπιν ἐλέγετο *στὴν Πόλη*.

Σελ. 264 - 265. Εἰς ὅσα χωρία γράφει *Μάρτιος* νὰ γραφῇ Μάιος (Mazo).

Σελ. 264. Τὸ κατ' ἐπανάληψιν γραφόμενον *Πιζεροῦ* (Pisero) πρέπει νὰ γραφῇ *Ψυχρό*· ἦτο διαμέρισμα εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἀποκορώνου. Ἡ στρέβλωσις αὕτη γίνεται καὶ εἰς τὰς παρακάτω σελίδας 266, 267.

Σελ. 264. Εἰς τὸ τέλος «Αὐτὸς πῆγαινε πρὸς τὸ Κάστρο. Πιστεύω ὅτι εἶναι τὸ Καστρί τοῦ Μυλοποτάμου, ὁχυρὰ θέσις. Κέντρον ἐπαναστατικὸν ὡς μανθάνομεν ἀπὸ τὸν De Monacis καὶ ἄλλας πηγάς.

Σελ. 265. Τὸ Κόσμον (;). Cosmo εἶναι στρέβλωσι τοῦ Cissamo (Κίσσμος).

Σελ. 266 *Πιγρό, Ἀλμυρό, Μοῦσκα Στιραγόλι*. Εἶναι τὸ Ψυχρό, Ἀλμυρός, Μουσέλας, Στὴν Πόλη (Stimpoli) *ibidem*. Νίπο (;) εἶναι τὸ χωρίον *Νίππος* τοῦ Ἀποκορώνου.

Σελ. 267. Ὁ Κρέσσης κατέλαβε τὸ *Καστρί, Σαῖτοῦρες* (;) ἕως τὴν Stimpoli (Lo Castri e laette fino a Stinopoli).

Σελ. 267. *Ἀμπρόνερο*. Καλῶς τὸ ἔχει τὸ κείμενον, Ombrosnero, τὸ σημερινὸν Μπρόσνερο, μέγα χωρίον τοῦ Ἀποκορώνου πρὸς τὰ Σφακιά.

ιβ. Τὸ πρῶν 11 τοῦ μηνός (Ἀπριλίου) Κυριακή. Εἶναι ἡ Κυριακὴ τῶν Βαίων, «Domenega de Lolino» (Laurino?).

ιβ. «Ἐνισχύσεις ἀπὸ τὴν Ἀνώπολη, Ἀρμαλακίφερο καὶ ι' Ἀποκόρωνο». Τὸ Βενετικὸν κείμενον, Chissinio Armalachipeero et Bicozna, γραπτὰ ὁ Κίσσμος, Ἀρνα (= Σέλιнос) Λάκκοι (τῆς Κυδωνίας), Ψυχρό, Ἀποκόρωνος.

ιβ. Cifo καὶ Zifo εἶναι τὸ Ἀσχύφου τῶν Σφακιῶν.

Ὡς βλέπετε, πρὸς ἀκριβῆ ἀπόδοσιν τῶν τοπωνυμῶν πού φέρονται συχνότατα ἐστρεβλωμέναι εἰς τὰ Λατινικά καὶ Ἱταλικά κείμενα, ἀφ' οὗ ἐγράφησαν καὶ ἀντεγράφησαν ἀπὸ ἀνθρώπους μὴ γνωρίζοντας συνήθως τὰ Ἑλληνικά, εἶναι ἀνάγκη νὰ διορθωθῶν κατὰ τὸ ἐνὸν ἀπὸ εἰδήμονα τῆς ὀνοματολογίας καὶ Γεωγραφίας τῆς νήσου.

Εἶμαι πρόθυμος καὶ θὰ τὸ θεωρήσω ὡς ὑποχρέωσίν μου ἐὰν μοῦ ἐδίδετο εὐκαιρία νὰ σὰς φανῶ χρήσιμος, εἰς τὴν ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτὸ ἐπιθεώρησιν τῶν ἐγγράφων, πού ἔχετε ἀντιγράψει ἐκ Βενετίας. Ἦμπορεῖτε ἂν θέλετε νὰ μοῦ στέλλετε ἐπὶ ἐπιστροφῇ ἐν ἣ δύο ἐκάστην φορὰν νὰ τὰ διατρέχω καὶ σὰς σημειῶνω ὅ,τι δύναμαι, πάντοτε βεβαίως μὲ τὴν ρητὴν ἐκ μέρους μου ὑπόσχεσιν, ὅτι δὲν θὰ θελήσω ποτε νὰ σφετερισθῶ καθ' οἷόν δήποτε τρόπον τὴν ἐργασίαν σας, οὐδὲ νὰ δημοσιεύσω οὐδὲ μικρὸν ἀπόσπασμα ἐξ αὐτῶν, ἄνευ τῆς ρητῆς ἀδείας σας. Ἵσως ἀπλῶς νὰ κρατήσω, ἂν μοὶ χρειασθῇ, καμ-

μίαν σημείωσιν χρήσιμον διὰ τὰς σχετικὰς μου μελέτας. Σεῖς εἰσθε εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμήσητε ἂν μπορῶ καὶ πῶς νὰ σᾶς φανῶ χρήσιμος.

Χαίρω πολὺ διὰ τὴν διάσωσιν τοῦ Ἀρχείου τοῦ Κυβερνήτου, ποὺ σχετίζεται καὶ μὲ τὴν Κρήτην τόσον πολὺ.

Θὰ τὸ ἐθεώρουν τιμὴν μου, ἂν σᾶς ἔβλεπα ποτὲ ἐδῶ εἴτε εἰς τὰς Ἀθήνας κατὰ τὸν ἐρχόμενον Σεπτέμβριον — Ὀκτώβριον.

Μὲ πολλὴν τιμὴν καὶ ἀγάπην

Σ. ΞΑΝΘΟΥΔΙΑΔΗΣ

